МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЦЕНТР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ, ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ
Кафедра менеджменту

УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти
4 курсу заочної форми навчання
Яни КОНИК

Науковий керівник:
кандидат економічних наук, доцент
Володимир ГОБЕЛА

Рецензент:
доктор економічних наук, професор
Андрій ШТАНГРЕТ

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«___»_____20___р., протокол № _____

Завідувач кафедри менеджменту

_____ Галина ЛЕСЬКІВ

Львів
2024

АНОТАЦІЯ

КОНИК Я. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 073 «Менеджмент», Львів. 2024.

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено теоретичні засади управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. У другому розділі здійснено загальну характеристику Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» та його зовнішньоекономічної діяльності. На основі результатів аналізу розроблено рекомендації щодо удосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

Ключові слова: менеджмент, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, підприємство.

ANNOTATION

KONYK Ya. Management of the enterprise's foreign economic activity. – The manuscript.

Study on obtaining the educational bachelor degree in specialty 073 «Management». Lviv, 2024.

The qualification work’s first section investigated the theoretical foundations of the management of the enterprise’s foreign economic activity. The qualification work’s second section carried out a general description of the the Branch "Lviv Forestry Enterprise of the State Forest Resources Agency of Ukraine" and its foreign economic activity. Based on the research results study developed recommendations for the improvement the management of the enterprise’s foreign economic activity.

Keywords: management, foreign economic activity, export, import, enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА 8

1.1. Теоретичні засади управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства 8

1.2. Види зовнішньоекономічної діяльності підприємства 13

1.3. Види ризиків в процесі управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства 19

Висновки до першого розділу 25

РОЗДІЛ 2. ЗАГЛАЬНА ХАРАКЕТРИСТИКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЛЯЬНІСТЮ ФІЛІЇ «ЛЬВІВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ» 26

2.1. Загальна характеристика Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» 26

2.2. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» 31

2.3. Рекомендації щодо удосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» 37

Висновки до другого розділу 40

ВИСНОВКИ 43

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 46

ВСТУП

Обґрунтування актуальності теми дослідження. У сучасних умовах розвитку та в епоху глобалізації світових економічних систем важливим аспектом міжнародних відносин для держав є здійснення зовнішньої торгівлі та інших форм зовнішньоекономічної діяльності. В законодавстві визначено можливість самостійного здійснення підприємствами зовнішньоекономічних відносин як частини реалізації конституційних прав в межах державного суверенітету. Зовнішня торгівля грає ключову роль у забезпеченні сталого економічного росту та укріпленні фінансово-господарських зв'язків між вітчизняними та зарубіжними підприємствами. Це сприяє поліпшенню добробуту населення, збільшенню національного доходу, підвищенню життєвого рівня та приваблennю іноземних інвестицій. Міжнародні операції з купівлі-продажу товарів та послуг є основним джерелом прибутку для підприємств. Збільшення прибутку можливе завдяки використанню позитивного досвіду та знань інших країн у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю. З огляду на зазначене обрана тема дослідження є актуальною.

Аналіз останніх досліджень за тематикою проблеми. Дослідженням зазначеної проблематики займалася ціла когорта науковців, зокрема: Анісімова О. М., Батанова Л. О., Виноградський М. Д., Виноградська А. М., Вітлінський В. В., Вічевич А. М., Герасименко А. Л., Гобела В. В., Гребельник О. П., Дахно І. І., Дідківський М. І., Крикунова В. М., Кудлай В. Г., Кузьмін О. Є., Маталка С. М., Тюріна Н., Чурсіна Л. А., Шкурупій О. В. та інші.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає у формуванні теоретико-практичних засад управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

Завдання дослідження. Реалізація мети дослідження потребувала виконання низки завдань, зокрема:

- проаналізувати теоретичні засади управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства;
- дослідити види зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- охарактеризувати ризики в процесі управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства;
- здійснити загальну характеристику Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України»;
- провести аналіз зовнішньоекономічної діяльності Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України»;
- розробити рекомендації щодо удосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

Об'єктом дослідження є зовнішньоекономічна діяльність підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-прикладні засади ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

Перелік методів дослідження. В процесі реалізації мети дослідження використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Перелік методів дослідження передбачав: методи аналізу та синтезу, методи індукції та дедукції, метод теоретичного узагальнення тощо.

Інформація про практичне значення роботи, апробацію результатів дослідження (їх впровадження на підприємстві чи організації, участь у науково-практичних конференціях, публікації). Кваліфікаційна робота становить певну практичну цінність, адже запропоновані рекомендації сприятимуть підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства та можуть бути запровадженні в практичну діяльність інших лісогосподарських підприємствах.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із анотації українською та англійською мовами, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (41 найменувань на 4 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 49 сторінок, із них основний текст – 40 сторінок, які містять 8 таблиць і 1 рисунок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні засади управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства

Згідно з сучасними тенденціями у сфері економіки, важливе місце належить розширенню зовнішньоекономічних зв'язків. Вплив процесів глобалізації та діджиталізації економіки сприяє активному зростанню міжнародних економічних взаємозв'язків. Останнім часом світовий ринок «затягує» національні ринки все сильніше, оскільки межа між національним та глобальним ринками стає вкрай нечіткою. Залученість різних гравців економічних відносин до всесвітньої торгівлі та міжнародних економічних зв'язків відбувається у найрізноманітніших формах. Прикладом може бути можливість жителя України придбати товари з Китаю без обмежень, замовивши їх через Інтернет або проводячи аналіз цін на продукцію з різних країн [1]. Для юридичних осіб участь у міжнародних економічних відносинах у контексті розвитку інформаційних технологій стає все легшою. Майже неможливо уявити сучасну компанію у будь-якій країні, яка б не прагнула розвивати зовнішньоекономічну діяльність або не брала участь у Інтернет-торгівлі та маркетингу. Розкриття зовнішньоекономічного потенціалу стає значущою конкурентною перевагою, ключовим напрямком подальшого розвитку будь-якого бізнесу та засобом прогресивного економічного та суспільного зростання. Відповідно, аналіз особливостей зовнішньоекономічної діяльності відіграє важливу роль у наукових дослідженнях, особливо з огляду на євроінтеграційні прагнення України [16].

З урахуванням різноманітних визначень зовнішньоекономічної діяльності на світовому рівні та у контексті підприємницької діяльності можна зробити припущення, що українські науковці не мають спільного підходу до пояснення

цих концепцій. Деякі визначення містять нестачі або є занадто узагальненими. Важливо відзначити, що багато авторів не надають чіткого пояснення зовнішньоекономічної діяльності у своїх працях. Загалом, вони вказують на певні ознаки та компоненти, що характеризують зовнішньоекономічну діяльність, що доповнюється розкриттям сутності та основних аспектів зовнішньоекономічної діяльності як економічної категорії. Парадигму цього поняття також проявляють у визначенні функцій зовнішньоекономічної діяльності, серед яких можна виділити такі [24]:

- організація та підтримка міжнародного обміну робочою силою та природними ресурсами;

- визначення споживчої вартості для міжнародного поділу продуктів праці;

- організація міжнародного грошового обміну.

Практичне значення зовнішньоекономічної діяльності для підприємства та економіки держави полягає у можливості отримання додаткових іноземних надходжень в процесі експорту, у покращенні технічного рівня виробництва через імпорт ефективних методів та технологій, сучасних інновацій та ноу-хау, а також у виготовленні конкурентоспроможної продукції. Маючи на увазі декілька підходів до визначення зовнішньоекономічної діяльності, розумно об'єднати ці підходи та провести їхній аналіз. Після остаточного огляду підходів до трактування зовнішньоекономічної діяльності можна зробити висновок, що ця концепція не має єдиного визначення у вітчизняній економічній літературі [17; 28; 37]. Зазвичай зовнішньоекономічну діяльність визначають як вид підприємницької діяльності, що ґрунтується на взаємодії з економічними суб'єктами інших країн. Важливо зауважити, що це поняття не має обмежень у плані об'єктів взаємодії (тобто підприємства можуть співпрацювати з будь-яким суб'єктом господарювання, а не лише з іноземними компаніями), і не обов'язково пов'язується з конкретною сферою діяльності (це означає, що зовнішньоекономічна діяльність підприємства може охоплювати не лише експорт та імпорт товарів, позик та інвестицій, а й реалізацію різних загальних проектів) [29].

Дослідивши різні підходи до визначення зовнішньоекономічної діяльності, можна зробити висновок, що найбільш повним описом ЗЕД є така характеристика: це вид діяльності, який базується на взаємодії поміж українськими та зарубіжними економічними суб'єктами, відбувається як на території України, так і за її межами та передбачає транскордонне співробітництво.

Зовнішньоекономічні зв'язки представляють собою різноманітні форми, засоби та методи зовнішньоекономічних відносин між державами. Як економічна категорія, «зовнішньоекономічні зв'язки» відображають систему економічних відносин, що виникають унаслідок переміщення ресурсів різних видів між країнами та економічними суб'єктами з різних країн. Ці двосторонні відносини охоплюють всі аспекти економічного життя країни, зокрема торгівлю, інвестиційну та фінансову діяльність. Через механізм зовнішньоекономічних зв'язків попит на товари та послуги на світовому ринку впливає на внутрішній ринок кожної держави. Це сприяє розвитку продуктивних сил, що, в свою чергу, сприяє прогресу у промисловості, сільському господарстві, торгівлі, сфері послуг та фінансово-кредитній діяльності [23].

Центральним та ключовим елементом зовнішньоекономічної діяльності є підприємство в якості суб'єкта господарювання, яке надає послуги або виробляє продукцію з метою задоволення потреб споживачів, підвищення суспільного добробуту та, звісно, отримання прибутку [20].

Успішність зовнішньоекономічної діяльності підприємства ґрунтується на здатності отримувати економічні вигоди завдяки численним перевагам міжнародного поділу праці та реалізації міжнародних ділових відносин. Це стосується того, що виготовлення конкретного товару, його продаж чи надання певних послуг у іншій країні може бути більш прибутковим, ніж у країні, де розміщене саме підприємство. Тому фірми здійснюють зовнішньоекономічну діяльність з підприємствами-партнерами, які пропонують найвигідніші умови співпраці [22].

Також важливо розглянути фактори, що впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності українських фірм.

Зміни впливу часових та просторових факторів відіграють значну роль у контексті зовнішньоекономічної діяльності, що часто пов'язується з подоланням великих відстаней. Високий рівень технічного прогресу в галузі інформаційних технологій та транспорту сприяє збереженню часу та грошей підприємців, які витрачаються для передачі інформації, перевезення вантажів та транспортування людей. Покращення у сфері комунікацій прискорює взаємодію між суб'єктами економічних відносин та дозволяє швидше реалізувати міжнародні операції. Швидкий обмін інформацією про нові товари та послуги призводить до зростання обсягу продажів на зовнішніх ринках.

Завдяки технологічним новинкам у сфері транспорту виникла можливість переміщення виробництва з країни в країну, розподілу виробництва компонентів чи готової продукції між країнами з метою оптимізації витрат.

Поширення інституційних механізмів сприяє посиленню діяльності державних установ, бізнес-інфраструктури тощо. Це особливо актуально для подолання торговельних бар'єрів, розвитку нових та покращення існуючих економічних об'єднань та процесів інтеграції [21].

Необхідність конкуренції у світовій економіці призводить до зростання упливу міжнародних ринків. Міжнародне змагання на світових ринках характеризується значним загостренням, що вимагає від українських підприємств ефективного прийняття нових викликів та підвищеної конкурентоспроможності [10].

Участь держави у господарських відносинах вимагає детального аналізу не лише ефективності національної економіки в цілому, а й ефективності зовнішньоекономічної діяльності на рівні окремих підприємств. Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств можливе шляхом вирішення ряду проблем, серед яких проаналізуємо найвагоміші [8]:

- не визначено чітких стратегічних курсів та механізмів реформування економічної системи в Україні для її інтеграції у світову економічну систему;
- питання забезпечення безпеки у сфері зовнішньоекономічної діяльності та міжнародних економічних відносин вимагає значних витрат, що може погіршити конкурентність українських підприємств на міжнародних ринках;
- недостатня стабільність існуючої фінансової та банківської системи;
- створення оптимальних умов для вільної та справедливої конкуренції між вітчизняними та зарубіжними економічними суб'єктами;
- збільшення показників вітчизняного виробництва.

Саме тому зовнішньоекономічна діяльність підприємства – це складна та інтегрована система, яка вимагає аналізу урахуванням різноманітних форм зовнішньоекономічних зв’язків, включаючи торговельні, фінансові, виробничі та інвестиційні відносини [32].

Зовнішньоекономічна діяльність потребує чіткого планування на рівні самого підприємства. Для цього необхідно мати визначену мету здійснення зовнішньоекономічної діяльності, чіткий набір засобів та ресурсів для її виконання, а також оцінювати ефективність даної діяльності.

Для українських компаній були створені сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності та побудови міжнародних економічних зв'язків, зокрема: організація підприємств та здійснення зовнішньоекономічної діяльності проводиться на добровільній основі без необхідності особливих адміністративних процедур для легалізації цих дій [39].

Кожен учасник зовнішньоекономічної діяльності має право самостійно визначати свій організаційно-правовий статус, форми та методи цієї діяльності та розробляти власну бізнес-стратегію для оптимізації розвитку. Це дозволяє підприємствам ефективно використовувати свої переваги, розташування та зовнішні фактори для того, щоб успішно розв'язувати економічні, технічні та

соціальні питання та отримувати додаткові переваги у межах власної зовнішньоекономічної діяльності.

У той самий час існує ряд умов, які негативно позначаються на ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, зокрема [12]:

- обмежені ринкові можливості для підприємства як у внутрішній так і у зовнішній сфері;
- державна підтримка бізнесу має формалізований характер;
- різні аспекти української ринкової економіки розвиваються на різній швидкості, не завжди відповідаючи глобальним тенденціям на світовому ринку;
- законодавче регулювання бізнесу є недостатньо досконалим;
- використання підприємцями недозволених методів конкуренції, порушення законів тощо;
- зростання ризику банкрутства, оскільки фірма самостійно веде фінансову, маркетингову та логістичну діяльність.

1.2. Види зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Різновиди зовнішньоекономічної діяльності виражаються у формах та методах виконання таких операцій. Виникнення цих різновидів зовнішньоекономічної діяльності пов'язане з історичними періодами розвитку світової економічної системи та міжнародної торгівлі, характеристиками та принципами міжнародного права, правовими концепціями та унікальністю розвитку національних економічних структур провідних країн. Ці різновиди отримали практичне втілення у законодавстві країн, зокрема, у законодавстві України [19].

Відповідно до законодавства України [36] до видів зовнішньоекономічної діяльності можна віднести наступні категорії діяльності:

- експорт та імпорт різноманітних товарів та послуг, а також переміщення капіталу та робочої сили за межі країни;

- надання послуг учасниками зовнішньоекономічної діяльності іноземним бізнес-суб'єктам.

Ці послуги включають наступне:

- виробничі послуги;
- транспортно-експедиторські послуги;
- страхові послуги;
- маркетингові послуги;
- консультаційні послуги;
- послуги посередництва, у тому числі брокерські, агентські, консигнаційні та інші;
- управлінські послуги;
- обліково-фінансові послуги;
- аудиторські послуги;
- юридичні послуги;

- туристичні послуги та інші, які не заборонені чинним законодавством України у разі надання їх іноземним бізнес-суб'єктам національним учасникам зовнішньоекономічної діяльності;

- наукова, науково-технічна, науково-виробнича та навчальна співпраця й інші форми партнерства з іноземними бізнес-суб'єктами, які ґрунтуються на платіжних умовах;

- міжнародні фінансові операції та торгівля цінними паперами відповідно до українського законодавства;

- операції з валютно-кредитної та розрахункової діяльності між українськими та закордонними суб'єктами господарської діяльності, а також страхування та фінансова діяльність за кордоном;

- спільні підприємницькі проекти з іноземними та місцевими суб'єктами господарської діяльності, що включають спільну власність та економічні операції;

- торговельна діяльність українських та закордонних суб'єктів, пов'язана з обміном інтелектуальною власністю;

- організація та проведення різноманітних комерційних подій і торгівлі за участю зовнішньоекономічних суб'єктів, включаючи оптову, консигнаційну та роздрібну торгівлю у іноземній валюті відповідно до законодавства;

- товарообмін та інші форми взаємної торгівлі з іноземними суб'єктами господарської діяльності та українськими зовнішньоекономічними суб'єктами;

- укладання орендних та лізингових угод між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України та закордонними суб'єктами господарської діяльності;

- операції з валютою на валютних аукціонах, валютних біржах та світовому валютному ринку, включаючи купівлю, продаж та обмін валют;

- надання послуг та робіт за контрактами між українськими фізичними особами та іноземними суб'єктами господарської діяльності, як на внутрішній, так і на зовнішній території;

- інші форми зовнішньоекономічної діяльності, що відповідають чинному законодавству України;

- посередницькі операції без обмежень, де товари не переходять у власність посередника, на основі комісійних винагород, агентських угод тощо.

Відповідно до правових актів України, види зовнішньоекономічної діяльності ґрунтуються на принципах міжнародної економічної співпраці і права в галузі економіки [35]. Це відображає стрімке прагнення країни до інтеграції у світове економічне співтовариство та забезпечення доступу до міжнародних фінансових, капіталовкладень, природних ресурсів та робочої сили. Такий курс сприятиме відкриттю економічного простору іноземних держав для вітчизняних запасів та послуг, підвищить конкурентоспроможність внутрішніх підприємств та загальнонаціональної економіки. Крім того, це забезпечить країну необхідним обсягом природних ресурсів і забезпечить вирішення питань забезпечення попиту на товари, які, з ряду причин, викликають дефіцит на внутрішньому ринку. Умови глобалізації світових економічних процесів диктують необхідність такої економічно обґрунтованої політики, яка, безумовно, підтримує формування національної економічної

системи та відповідну зовнішньоекономічну діяльність у відповідності з вимогами світової економічної спільноти [26].

Згідно з чинними нормами у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні, є заборона на здійснення експортно-імпортних операцій наступних категорій товарів [13]:

- зброї;
- дорогоцінних металів;
- дорогоцінного каміння;
- культурних цінностей;
- історичних цінностей;
- вибухових речовин;
- радіоактивних матеріалів;
- наркотичних речовин.

Експорт та імпорт вказаних товарів можуть проводити виключно уповноважені державні органи та спеціалізовані підприємства за необхідності. Для окремих категорій товарів встановлено обмеження у вигляді ліцензування та квотування. В усіх інших випадках, законодавством передбачаються відповідні санкції [34].

Після аналізу законодавчих актів можна зазначити про класифікацію основних видів зовнішньоекономічної діяльності на наступні групи [6]:

– міжнародна торгівля;
– міжнародна оренда, що включає в собі рентинг, хайринг та лізинг;
– міжнародна фінансова діяльність;
– використання заробітних капіталів за кордоном;
– міжнародні інвестиції;
– контрактні форми зовнішньоекономічної діяльності.
– приділення уваги детальному розгляду основних типів та форм зовнішньоекономічної діяльності є доцільним.
– експорт є процесом вивезення товарів та послуг за межі митної території держави без необхідності їх повернення назад.

– імпорт включає завезення товарів та послуг на митну територію країни без необхідності їх подальшого вивезення.

Експортно-імпортні операції представляють собою ключові види та форми міжнародної торгівлі та є одними з перших методів здійснення та впровадження міжнародних економічних відносин. Близько двох третин всіх видів та форм зовнішньоекономічної діяльності припадає на них, що становить близько 70% від загальної кількості міжнародних економічних відносин. Експортно-імпортні операції можуть бути здійснені за допомогою двох методів: прямого та непрямого. Прямий метод передбачає укладання контрактів між контрагентами з різних країн безпосередньо та без посередників на умовах купівлі-продажу товарів та послуг. Непрямий метод передбачає встановлення контактів через посередників. Це може включати укладання контрактів через третю сторону та угоди з посередниками [4].

Посередники можуть мати власну розвинену мережу та здійснювати продаж використовуючи власну торгову марку. Вони розробляють ефективні маркетингові стратегії та систему маркетингу, які були випробувані та зарекомендували себе на міжнародних ринках. Серед типів посередників виділяють комісіонерів, дилерів, брокерів, промислові та торгові агенти.

Сучасна система зовнішньоекономічної діяльності відрізняється певними особливостями, обумовленими швидкою інтеграцією економіки України у світову економічну систему, вступом у СОТ та процесами глобалізації. Отже, можна виокремити основні особливості системи зовнішньоекономічної діяльності [25].

Серед них можна виділити [3; 11; 14]:

1. Взаємозв'язок між внутрішнім та світовим ринком, що виявляється у поступовому порівнянні цін на продукцію, природні ресурси та основні фактори виробництва, а також у швидкій реакції на зміни кон’юнктури відповідних ринків. Нові форми зовнішньоекономічної діяльності стають актуальними, включаючи консалтинг, франчайзинг, аутсорсинг, ноу-хау, міжнародний обмін інформаційними послугами та продуктами програмування;

2. Домінування нових стратегій зовнішньоекономічної діяльності, розроблених провідними світовими економіками. Ці стратегії базуються на нових тенденціях у напрямку міжнародного поділу праці, що передбачають переважання наукоємних і високотехнологічних галузей над традиційними ресурсо- та працемісткими галузями. Світовій економіці притаманне перенесення виробництва в країни з доступнішою робочою силою та природними ресурсами;

3. Швидкий та потужний розвиток процесів інтеграції національних економік у світову економічну систему та зростання залежності національних ринків від глобального. Поступове зникнення економічних кордонів та обмежень між національними економіками. Вихід національних товарів на нові міжнародні ринки збуту. Формування нових форм взаємозалежності та закономірностей у розвитку економічних відносин на глобальному рівні.

4. Утворення розгалуженої мережі нових наднаціональних установ і міжнародних корпорацій сприяє істотній міграції капіталу та розвитку економічних систем, що активно функціонують на глобальному ринку.

5. Великий обсяг міграції робочої сили між країнами підсилює різницю в економічній міцності країн та рівні промислового потенціалу, що призводить до подальшого зростання розриву в багатстві та соціальному спрямуванні населення різних країн.

6. Зростання загального обсягу укладання зовнішньоекономічних контрактів та збільшення обсягів міжнародної торгівлі призводить до переорієнтації національних економік на потреби міжнародного ринку. Це призводить до збільшення частки експорту в економіці країни та поступового зниження витрат на товари та послуги через ефект масштабу та інші фактори.

7. Направлення державної політики у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності на прилучення законодавчих норм провідних розвинутих країн до вітчизняної правової системи з метою інтеграції в світове економічне середовище та створення сприятливих умов для розвитку вітчизняних підприємств у сучасних умовах.

1.3. Види ризиків в процесі управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства

Зовнішня торгівля, серед інших сфер бізнесу, характеризується високим рівнем ризику, оскільки, крім внутрішніх загроз у країні, існують також ризики, пов'язані з іноземним середовищем. Процес виявлення, прогнозування та зменшення цих ризиків ускладняється різними правовими стандартами та практикою зовнішньої торгівлі інших країн, а також можливістю впливати на них або мати певний рівень правового захисту [2].

Ризик – це ймовірність виникнення небезпечної ситуації або кількох ситуацій, що можуть призвести до фінансових, майнових та комерційних втрат. У бізнесі ризик є також можливістю виграшу, а не лише втрати. Підприємництво передбачає двосторонній характер ризику – можливість успіху або невдачі. Для управління ризиками та перетворення їх у позитивні результати, необхідно розглядати та розвивати не одне, а кілька варіантів рішень. Це підвищує ймовірність прийняття оптимальних вирішень та зменшує можливість ризиків [7].

Походження ризику є дуже різноманітним і може включати близько 200 видів, таких як політичний, транспортний, кредитно-валютний, технологічний, організаційний, технічний, інформаційний, природних катастроф, звичаї тощо.

Політичні ризики можна класифікувати як макроекономічні, оскільки вони мають великий вплив на зовнішній бізнес. Політичні ризики можуть включати такі аспекти, як політична нестабільність в країні, громадянські заворушення, війна, а також заборона (ембарго) на імпорт товарів через погіршення або повне припинення політичних та економічних відносин між країною-експортером та країною-імпортером. Зазвичай, політичний ризик можна передбачити. Проте, якщо уникнути ризику з його прямим впливом неможливо, компанія може переглянути свій зовнішньоторговельний напрямок, щоб уникнути ризикованих ситуацій [9].

Транспортні ризики виникають під час прямої доставки товарів від продавця до покупця. Вони можуть спостерігатися у випадках аварій, які можуть призвести до повного знищення або ушкодження товарів, крадіжок під час транспортування, або негативного впливу природних факторів та іншого.

Щодо валютних та кредитних ризиків, вони включають в себе небезпеку знецінення певних валют, коливання курсів валют, а також ефект інфляції, що може призвести до втрат або вигід від різниці між ціною валюти та валютою платежу за операцією. Ці ризики взаємопов'язані і можуть виникати внаслідок політичних криз, які можуть призвести до загострення економічної нестабільності в країні або регіоні [18].

Технічні ризики прямо пов'язані з науково-технічною діяльністю людини та можуть мати негативні наслідки від цієї діяльності. Це може стосуватися вибухів на заводах, аварій на гідроелектростанціях, забруднення хімічними чи радіаційними речовинами в результаті необачної експлуатації небезпечних виробництв [27].

Організаційні та технічні ризики можуть виникати внаслідок поганого логістичного процесу – невірного планування часу доставки, неефективної організації завантаження та розвантаження, а також недостатньої готовності транспорту та упаковки для забезпечення відповідного обслуговування товарів.

Ризики, пов'язані із природними явищами (наприклад, землетруси, ополонки, повені чи цунамі), є найскладніше передбачити. Зменшити їх можливо завдяки страхуванню товарів та засобів транспорту. Перетин кордону з товарами може бути ризикованим через певні митні ризики, які тісно пов'язані з інформаційними ризиками. Однією з ключових проблем при перетині кордону є недостатня обізнаність чи невідповідність у знанні правил митного контролю, а також заповнення документації та ідентифікація товарів [40].

В Україні ці види ризиків мають систематичний характер та є дійсними через часті зміни законодавства та великий відсоток невідповідності між нормами, що часто веде до непорозумінь та серйозних фінансових втрат.

Під час здійснення платіжних операцій у межах міжнародних угод ризики можна розподілити на кредитні, фінансові та валютні. Кредитний ризик полягає в можливості недотримання позичальником виплати основної суми позики та нарахованих відсотків кредитору [38].

Валютний ризик виникає внаслідок зміни реальної вартості платежів, що здійснюються в іноземній валюті, через коливання валютних курсів. Іншими словами, валютний ризик виникає під час зовнішньоекономічних операцій та торгівлі товарів за кредит через зміну вартості іноземної валюти в порівнянні з внутрішньою валютою або через зміну купівельної спроможності внаслідок зміни експортних та імпортних цін (зміни умов торгівлі) між підписанням угоди та її оплатою. Валютний ризик пов'язаний із зміною реальної вартості фінансових зобов'язань протягом певного періоду часу.

Щодо транспортних ризиків та характеристик їх страхування, важливо розглядати страхування у контексті забезпеки різних видів транспорту, включаючи водний, повітряний та наземний. Страхування транспортних засобів включає в себе ряд полісів, що захищають від різних ризиків, що можуть виникнути під час транспортування вантажів різними видами транспорту.

Специфічні або суб'єктивні ризики можуть бути ризиками, обумовленими унікальними причинами. Серед таких ризиків можна виділити крадіжку, пожежу, аварію та інші події, які ґрунтуються на відмиванні або ігноруванні об'єктивного підходу до ситуації. Морське страхування включає у себе страхування суден, вантажів та власників суден. Об'єктом морського страхування може бути будь-який майновий інтерес, пов'язаний з морським судноплавством, такий як судна, вантажі, фрахт, орендна плата та ризики пов'язані з ними [41].

Торгове судноплавство включає в себе діяльність, що пов'язана з використанням морських транспортних засобів для перевезення вантажів, пасажирів, багажу, пошти, продуктів, риби та інших побутових товарів,

геологорозвідувальних та гірничих операцій, а також виконання буксирування, порятунку та інші морські послуги.

Розглянемо чотири типові види договорів морського страхування [33]:

1) страхування транспортних засобів, яке, відповідно до загальних умов, включає такі пункти:
   - пункт RDC (про узгодження);
   - відповідальність перед третіми особами;
   - умови по майновій відповідальності;
   - загальні умови;
   - судові та трудові пункти;
   - розподіл ризику між страховиком та страхувальником;
   - умова щодо доставки та законність статті.
2) страхування для отримання відшкодування від фрахтового власника судна.
3) Страхування відповідальності перевізника або відправника вантажів перед третіми особами.
4) Страхування вантажів.

Оглянемо особливості, які властиві страхуванню вантажів. Страхування вантажів має три ключові риси, які роблять його унікальним серед інших форм страхування.

Перша риса – політика безкоштовного перекладу, яка не вимагає страхівки. Це означає, що вантажі автоматично застраховані з моменту їх загрузки (що зазвичай збігається з завантаженням), що робиться на відому страхівку, перед тим як їх передати перевізнику. Страхувальник фактично не має ніяких турбот, і, отже, може повністю уникнути так званої «суб'єктивної небезпеки», яка залежить від дій страховика.

Друга особливість – можливість страхування вантажу вище його фактичної вартості на момент укладання угоди. Ця можливість не суперечить основним умовам, страхова сума завжди не перевищує вартість застрахованого майна.

Зазвичай це не стає перешкодою для страхування, оскільки в той час, коли вантаж доставляється, його реальна вартість може бути вищою [5].

Третя особливість полягає у можливості використовувати так звану загальну (відкриту) політику. Загальний поліс – це угода між страховиком і страхувальником, що передбачає передачу всіх вантажів цієї особи або суб'єкта господарювання на певний термін (зазвичай не більше 12 місяців). Цей вид угоди дозволяє страховику спростити процедури страхування. Від кожного страхувальника вимагається лише заявка про відвантаження. Оплата за таким полісом проводиться регулярно за умовами контракту, а не за кожну партію. Це принцип дозволяє отримати очевидні переваги: простоту та швидкість, що є надзвичайно важливим для здійснення операцій у зовнішньоекономічній сфері.

Щодо особливостей автострахування, в цьому виді страхування включаються транспортні засоби, вантажі та цивільно-правова відповідальність власників автомобілів. Об'єктом страхування автотранспорту є легкові автомобілі, вантажівки, автобуси тощо. Автострахування розраховане на випадки втрат або пошкодження забезпеченого транспортного засобу внаслідок аварії, пожежі, вибуху, землетрусу, повені та інших стихійних лих [31].

Особливості авіаційного страхування. Поняття авіаційного страхування включає такі конкретні види ризиків, як [30]:

- страхування смерті та отримання травм;
- страхова відповідальність перед пасажиром за втрату життя та відповідальність за втрату або пошкодження багажу пасажирів;
- страхування відповідальності третьої особи за шкоду, завдану їм або їх майну експлуатацією засобів повітряного транспорту;
- страховий колектив;
- страхування відповідальності за вантаж, що перевозиться повітряним транспортом;
- страхування цивільної відповідальності при будівництві літаків та їх ремонті.

Перестрахування представляє собою систему фінансових взаємин між страховиками, яка дає можливість страховій компанії, що уклала страховий контракт, передати ризик іншим страховикам – перестрахувальникам. Перестрахування є важливим елементом фінансової стабільності страхових операцій та нормального функціонування будь-якої страхової компанії, незалежно від її капіталу та фінансових активів.

Сутність взаємовідносин між перестрахувальниками та перестрахувальниками полягає у зобов'язанні перестрахувальника відшкодувати частину страхових внесків, зібраних страховими компаніями, які мали місце по страховим випадкам у клієнтів. Економічна суть перестрахування полягає у розподілі між страховими компаніями, створеними первинним страховим фондом. Інститут перестрахування існує з метою перерозподілу страхових внесків, які приймаються для покриття страхових ризиків, для привертання потенційних відповідальностей під загальну страхову суму в межах фінансових можливостей страховика для гарантування фінансової стійкості страхових операцій та прибутковості, а також для взаємної підтримки у ризиках, що несуть інші страхові учасники. Ризик перестрахування передбачає захист страхового портфеля від серйозного впливу на страхові зобов'язання або інші негативні події, при цьому виплата страхової компенсації спільно здійснюється декількома страховиками, що діє колективно в рамках угоди про перестрахування об'єкта. Страхова компанія, яка передала страховий ризик іншому перестрахувальнику, називається перестрахувальником (цедентом), а компанія, яка підтримує страховий ризик при угоді про перестрахування, виступає в ролі перестрахувальника (ретроцедента). При укладенні угоди про перестрахування перестрахувальник (ретроцедент) може частково передати ризик іншому учаснику перестрахування, процес цей відомий під терміном ретроцесія, а сторона, яка погодилася на прийняття цього ризику, виступає у ролі ретроцесіонера. Залежно від методів передачі ризику та укладення правових відносин сторін угоди про перестрахування можуть бути факультативними, договірними або комбінованими [17].

Висновки до першого розділу

Здійснено теоретичний аналіз підходів до трактування поняття зовнішньоекономічна діяльність та управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. в результаті чого встановлено відсутність єдності щодо тлумачення цих понять. На підставі проведеного аналізу, сформовано узагальнене трактування цього поняття: це вид діяльності, який базується на взаємодії поміж українськими та зарубіжними економічними суб'єктами, відбувається як на території України, так і за її межами та передбачає транскордонне співробітництво.

Сформовано перелік проблем, які гальмують розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств та не сприяють підвищенню її ефективності, зокрема: не визначено чітких стратегічних курсів та механізмів реформування економічної системи в Україні для її інтеграції у світову економічну систему; питання забезпечення безпеки у сфері зовнішньоекономічної діяльності та міжнародних економічних відносин вимагає значних витрат, що може погіршити конкурентність українських підприємств на міжнародних ринках; недостатня стабільність існуючої фінансової та банківської системи; створення оптимальних умов для вільної та справедливої конкуренції між вітчизняними та зарубіжними економічними суб'єктами; збільшення показників вітчизняного виробництва.

Проведено ретельну характеристику основних видів ризиків, які потенційно проявляються в процесі реалізації експортно-імпортних операцій в результаті чого обґрунтовано доцільність проведення страхування зовнішньоекономічних операцій задля протидії ризикам.

РОЗДІЛ 2
ЗАГЛАЬНА ХАРАКЕТРИСТИКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЛЯЬНІСТЮ ФІЛІЇ «ЛЬВІВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ»

2.1. Загальна характеристика Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України»

Філія «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» виступає в ролі державного підприємства і функціонує під керівництвом Львівського обласного управління. Кілька років тому ця організація була значно менших масштабів і включала лише 7 лісництв, розташованих у Львівському районі. Проте, в межах реформи, ініційованої Кабінетом Міністрів України, відбулося значне розширення підприємства через об'єднання різних лісових господарств. Зараз Філія «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» обіймає території Львівського, Червоноградського, Стрийського та Яворівського районів, включаючи 22 лісництва та 2 надлісництва – Бібрське і Жовківське. Ліси, що вирощуються в межах цього господарства, розташовані в басейнах основних річок західного регіону, таких як Зубра, Щирець, Рата, Західний Буг, та Дністер. Крім цього, територія підприємства належить до Європейської зони широколистяних лісів і розташована в межах так званої східноєвропейської провінції, з помірно-континентальним кліматом, властивим цій місцевості.

Необхідно зазначити, що в рамках екологізації лісового господарства України збільшено площу заповідних територій, в результаті чого природно-заповідний фонд займає 19% від загальної площі підприємства. До складу фонду входять 7 лісових заказників місцевого значення, 4 ландшафтних заказники, 2 пам'ятки природи, 1 ботанічна пам'ятка, 2 дендропарки та 4 заповідні урочища.

Основною діяльністю Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» є вирощування, догляд і охорона лісових насаджень. Мета діяльності підприємства полягає в поліпшенні функцій лісів, особливо рекреаційних та захисних. Відповідно до державного кадастру, ліси підприємства мають експлуатаційне, рекреаційне, природоохоронне та історико-культурне призначення. Основні функції лісів, що належать до підприємства, включають:

- рекреацію та оздоровлення;
- санітарно-гігієнічні функції;
- естетичні характеристики.

Такий розподіл і структурна організація лісів «Львівського лісового господарства» забезпечує оптимальне використання ресурсів. Основною метою структуризації є ефективне управління, збереження, охорона та відновлення лісових масивів. Цей підхід також сприяє захисту довкілля та забезпеченню екологічної безпеки регіону.

Діяльність «Львівського лісового господарства» зосереджена на вирощуванні високопродуктивних і стійких лісових насаджень з метою покращення їхніх рекреаційних, природоохоронних і захисних функцій.

Ліси «Львівського лісгоспу» за своїм екологічним і соціально-економічним значенням належать до категорії експлуатаційних та рекреаційно-оздоровчих лісів. Вони задовольняють потреби суспільства у лісових ресурсах, виконують рекреаційні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, естетичні та виховні функції, а також мають природоохоронне, наукове та історико-культурне значення, особливо в районах поблизу великих населених пунктів.

Існуюча класифікація лісів відповідає господарським потребам, природним і економічним умовам розташування підприємства, а також вимогам сучасного природоохоронного законодавства. Такий поділ сприяє збереженню навколишнього середовища, природних ландшафтів та високопродуктивних насаджень, а також охороні ділянок з реліктовими та ендемічними рослинами і рідкісними тваринами.

Лісове господарство розташоване в зоні впливу вологих повітряних мас, що надходять із прибережних низин Балтії з заходу, а також повітряних течій з Руської рівнини зі сходу, що викликає зміну циклонів та антициклонів.

В цілому, кліматичні умови в районі розташування підприємства є сприятливими для росту ключових лісоутворюючих порід, таких як дуб звичайний, бук лісовий, сосна звичайна, ясен звичайний, граб звичайний, а також для проживання фауни, яка характерна для зооценозів цього зоогеографічного регіону.

Схили пагорбів і балок в цьому районі досягають крутизни від 15 до 25 градусів. На території підприємства спостерігається велике розмаїття ґрунтів, яке залежить від материнських порід, характеру рослинності, орографічної будови місцевості та інших чинників, що впливають на процес ґрунтоутворення.

У 2015 році в лісах лісового господарства було заготовлено загалом 17,60 тисяч кубометрів ліквідної деревини, з яких 6,26 тисяч кубометрів становила ділова деревина. Із загальної кількості заготовленої ліквідної і ділової деревини хвойні породи склали відповідно 7,45 тисяч кубометрів (3,63 тисяч кубометрів), твердолистяні породи — 9,45 тисяч кубометрів (2,49 тисяч кубометрів), а м'яколистяні породи — 0,70 тисяч кубометрів (0,14 тисяч кубометрів).

Основні сортименти, які заготовлюються в лісокомбінаті, включають: пиловник хвойних порід – 24%, будівельний ліс – 17%, технологічна сировина – 2%, дрова паливні – 57%.

Ліси лісового господарства віднесені до І поясу рентної плати за заготівлю деревини основних лісових порід. Розподіл лісів за розрядами рентної плати проведено згідно з статтею 256 «Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів» чинного Податкового кодексу України (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Поділ території лісового господарства за розрядами рентної плати

Назви лісництв	Пункт відвантаження деревини	Номери кварталів	Розряди рентної плати	Площа, га
1. Існуючий				
Пояс рентної плати 1				
Лелехівське	смт Івано-Франкове (цех переробки деревини)	1 – 44	1	1954,0
Великопільське		1 – 36; 38 – 39; 42 – 56	1	2882,0
Страдчівське		1 – 68	1	1906,0
РАЗОМ:				**6742,0**

Джерело: розроблено автором на основі [15].

В межах аналізу проведено розподіл площ лісів за зонами та категоріями рентної плати. Лісове господарство спрямоване на планомірне розширення, ефективне використання і відновлення лісових ресурсів, підвищення якості та продуктивності лісів, охорону й збереження дикої фауни, забезпечення високоякісної деревини для національної економіки, а також посилення водорегулюючих, ґрунтозахисних та рекреаційних функцій лісів.

Лісове господарство має важливе значення в економіці даного району. Основні стратегічні напрямки розвитку цієї галузі включають раціональне використання лісових ресурсів, задоволення потреб національної економіки у деревині, збереження та підвищення продуктивності лісових угідь, а також максимізацію водоохоронних, захисних, рекреаційних і науково-пізнавальних функцій лісу (таблиця 2.2).

Хоча деревина є одним з основних продуктів лісу, варто зазначити, що ліси виконують інші важливі функції. Їх велике значення в профілактиці ґрунтової ерозії, захисті від вітрової та водної ерозії, а також утримання вологи у ґрунті, що сприяє захисту посівів від негативних погодних умов. Ліси мають важливу роль у водоохороні та водорегулюванні, регулюючи талі весняного снігу та пом'якшуючи негативний вплив весняних повеней.

Таблиця 2.2.

Рівень інтенсивності ведення лісового господарства

Найменування показників	Одиниця вимірювання	За проектом минулого лісовпоряд-кування	За проектом нинішнього лісовпоряд-кування
Річний обсяг лісокористування (лік від) – усього	тис. $м^3$	16,86	18,52
в т.ч. від рубок головного користування	тис. $м^3$	13,00	13,37
Середній обсяг лісокористування з 1 га вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок	$м^3$	2,77	2,98
Річний обсяг робіт з відтворення лісів:			
– створення лісових культур	га	41,8	34,2
– сприяння природному поновленню	га	9,5	11,8

Джерело: розроблено автором на основі [15].

Окрім задоволення потреб народного господарства у деревині, лісові масиви мають значний екологічний та відпочинковий вплив. Чисте повітря, мальовничі локації, різноманітна флора та фауна сприяють активному відвідуванню місцевими мешканцями. Ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку передбачає злагодження економічних, екологічних та соціальних аспектів управління лісами з метою дбайливого використання та підтримання їх різноманітних функцій на тривалий термін. Відповідно, рекомендується проведення сертифікації лісових ресурсів для лісовпорядкування.

Основною метою лісової сертифікації є забезпечення відповідного балансу між економічними, екологічними та соціальними аспектами управління лісовими ресурсами. Присутність сертифікату свідчить про те, що лісова продукція походить з лісів, де господарювання здійснюється за

принципами відновлюваного, сталого та неперервного використання лісових ресурсів, з урахуванням аспектів охорони навколишнього середовища.

Сертифіковані ліси гарантують економічну, екологічну та соціальну збалансованість управління лісовими ресурсами. Лісова продукція постачатиметься з лісових територій, де господарювання проводиться на засадах відновлюваного, сталого та безперервного користування лісовими ресурсами, ураховуючи не лише аспекти охорони навколишнього середовища та збереження біорізноманіття, але й потреби працівників лісу та місцевого населення.

2.2. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України»

Зовнішньоекономічна діяльність Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» полягає в реалізації експортних та імпортних операцій. Протягом періоду з 2020 по 2023 роки та протягом тривалого періоду було успішно виконано всі контракти на внутрішньому ринку та експортні угоди. Проте, було отримано декілька скарг від закордонних партнерів щодо якості поставленої продукції, адже деякі партії, які були доставлені за кордон, не були прийняті споживачами. Серед реалізованої продукції підприємства, експорт становить близько 65%. У 2022 році основними партнерами підприємства були компанії з Польщі, Німеччини та Австрії, в той час як у період з 2020 по 2023 роки основними партнерами стали бізнес-структури з Польщі та Німеччини (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Географічна структура експорту

Країни	2020	2021	2022	2023
Польща	2977,2	3 723,8	3980,4	3989,8
Німеччина	862,	724,8	790,4	798,5
Латвія	263,9	221,3	240,2	237,9
Литва	170,6	0	239,8	241,1
Франція	86,6	150,9	228	231,5
Угорщина	74	106,3	141,9	132
Данія	65	102	139,6	147,3
Англія	52	98,25	123,5	124,8
Естонія	0	14,8	92,8	75,4
Частка експорту в обсягах реалізації, %	60,8	61,6	64,3	66,0

Джерело: розроблено автором на основі [15].

У 2023 році обсяг експорту до цих країн був практично ідентичним, складаючи разом 38% від загальної кількості поставлених готових товарів. Серед асортименту продукції найбільший відсоток припадає на пиломатеріали.

Важливим аспектом для нашого дослідження є обсяг зовнішньоекономічної діяльності підприємства, особливо в плані експорту продукції. Детальний аналіз експорту лісової продукції наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз експорту лісоматеріалів

за 2020-2023 роки

Назва продукції	Об’єм, $м^3$ 2020 р.	Об’єм, $м^3$ 2021 р.	Об’єм, $м^3$ 2022 р.	Об’єм, $м^3$ 2023 р.
Дрова колоті	497	329	392	530
Пиломатеріали твердолистяних порід	983	161	175	169
Заготовки хвойні	1567	1245	1150	1090
Пиломатеріали хвойних порід	2391	2157	2212	2250
Чорнова меблева заготовка (ЧМЗ)	379	148	164	166
Всього	**5817**	**4040**	**4093**	**4036**

Джерело: розроблено автором на основі [15].

Можна дійти висновку, що обсяги експорту продукції почали знижуватися з періоду 2020-2021 років. Основною причиною цього стала пандемія COVID-19 і загальне зменшення сукупного попиту на світовому ринку. Згодом розпочалась активна фаза війни росії проти України, відповідно, зовнішньоекономічна діяльність вітчизняних підприємств знову ж таки знижувалась в обсягах.

У своїй методологічній концепції автор [19] пропонує провести оцінку продуктивності зовнішньоекономічної діяльності експортних підприємств та інших підприємницьких структур, що постачають продукцію для зарубіжних покупців. Це включає розрахунок аналітичних показників ефективності в абсолютній формі (виміри впливу виражені як у внутрішній і зарубіжній валюті) та у відносній формі (виміри ефективності виражені у відносних одиницях як співвідношення між результатами та витратами). Першим таким аналітичним показником є економічна результативність експорту. Важливим є також розрахунок результативності продажу експортних товарів на внутрішньому ринку. Наприкінці, для кінцевої оцінки слід обчислити альтернативний коефіцієнт ефективності експорту [27].

Показник ефективності експорту відображає результати діяльності підприємства і обчислюється як різниця між обсягом виробництва експортованих товарів і їх вартістю виробництва.

Крім того, спостерігається аналогічний взаємозв'язок у відношенні до інших товарів, які не є ключовими у виробництві. Це свідчить про те, що здійснення торгівлі за іноземну валюту та експортні операції приносить вигоду досліджуваному підприємству. Іншими словами, після проведення експортних операцій обсяг валюти, який надходить на підприємство, перевищує розходи у гривнях. Тим не менше, під час аналізованого періоду на підприємстві спостерігається тенденція до зниження показників рентабельності та ефективності експорту. Водночас зниження обмінного курсу викликане зростанням євро по відношенню до гривні, а це призводить до вигоди здійснення зовнішньоекономічної діяльності для Філії «Львівське лісове господарство

ДСГП «Ліси України». Зменшення валютної ефективності компенсується зниженням обмінного курсу. Проте невдачею є те, що зростання витрат та цін на зовнішньому ринку спричинює непропорційне збільшення. До причин такої ситуації також можна віднести зростання цін на компоненти та матеріали, які постачаються із-за кордону внаслідок зростання курсу євро по відношенню до гривні. Після проведення аналізу було визначено, що показник ефективності експорту перевищує одиницю і виявився більш вищим за ефективність продажу експортних товарів на внутрішньому ринку протягом трьох років для всіх категорій товарів. Проведемо аналіз основних видів загроз, що виникають у процесі реалізації зовнішньоекономічної діяльності (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5.

Ідентифікація та структуризація загроз ЗЕД

Інституційне середовище	**Ідентифікація загроз**
Постачальники	✓ несвоєчасність поставок матеріальних ресурсів; ✓ розрив зв'язків; ✓ невиконання умов договору поставки; ✓ непередбачуване збільшення цін на товари та витрат на їх постачання; ✓ поставки неякісної продукції, яка не відповідає стандартам і нормам
Споживачі	✓ зміна смаків, зниження платоспроможного попиту; ✓ об'єднання в групи з метою впливу на рівень цін; ✓ недосконалість законодавства щодо захисту прав споживача; ✓ поширення неправдивої інформації про підприємство, персонал, продукцію
Конкуренти	✓ агресивна політика збільшення ринкової частки (у т. ч. за рахунок розвитку мережі збуту); ✓ недобросовісна конкурентна політика; ✓ демпінг цін; ✓ співпраця конкурентів з органами влади, спрямована на ускладнення доступу до споживчого ринку й господарських ресурсів для інших підприємств; ✓ переманювання персоналу; ✓ упровадження технічних інновацій; ✓ монополізація зв'язків із постачальниками
Органи державної влади	✓ зміна чинного законодавства; ✓ корупційні дії; ✓ лояльність до окремих підприємств; ✓ непрозорість дозвільної системи; ✓ збільшення податкового тиску; ✓ підвищення мінімальної заробітної плати та відрахувань на соціальні заходи; ✓ уведення жорстких екологічних норм; ✓ погіршення умов амортизаційної політики; ✓ збільшення кількості перевірок тощо

Джерело: [23].

У результаті теоретичного аналізу було ідентифіковано та систематизовано ключові загрози для зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Кожен учасник інституційного середовища може створювати ризики для безпеки підприємства. У процесі проведення аналізу були визначені основні проблеми, які виникають перед підприємством у реалізації зовнішньоекономічної діяльності (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6.

Основні ризики у процесі виконання експортних контрактів

Основні ризики та загрози у процесі здійснення ЗЕД	2021		2022		2023	
	Кількість випадків	У % до загальної кількості поставок	Кількість випадків	У % до загальної кількості поставок	Кількість випадків	У % до загальної кількості поставок
Загальна кількість поставок	277		251		274	
Не оплата за умовами договору	12	4,3	0	0	1	0,4
Значний термін погашення дебіторської заборгованості	105	37,8	97	39	107	39
Відмова від товару або його повернення у зв’язку із невідповідністю зазначеним у контракті якісним та кількісним характеристикам	33	11,9	35	14	38	14
Порушення термінів поставки товарів	62	22,4	50	20	62	22,6
Порушення митних правил при оформленні товарів	29	10,5	22	9	23	8
Порушення екологічних норм країни імпортера	32	11,6	34	13	41	15
Форс-мажорні обставини	4	1,5	13	5	3	1

Джерело: розроблено автором на основі [15].

Провівши теоретичний аналіз і систематизувавши його результати перейдемо до формування складових елементів управління ризиками в ЗЕД (рис. 2.1).

Рис.2.1. Складові елементи системи управління ризиками на підприємстві

Джерело: [31].

В рамках здійснення своєї діяльності, кожен підприємець відбирає на свій розсуд конкретну стратегію протидії та управління ризиками, виходячи з власних потреб та особливостей. Цей вибір зазвичай обумовлений особливостями сфери діяльності підприємства, його внутрішнім устроєм, корпоративними настановами і т.д. Кожна модель управління ризиками включає в собі специфічний набір інструментів для протидії ризикам та забезпечення економічної стійкості підприємства. Проведене дослідження показало, що серед найбільших ризиків, з якими стикається під час здійснення експортних операцій підприємство, є: великий строк дебіторської заборгованості та виконання умов договору щодо оплати, порушення термінів поставки товарів, відмова від товару або повернення його через невідповідність контрактним характеристикам і порушення екологічних норм країни-імпортера.

2.3. Рекомендації щодо удосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України»

Для розробки стратегій боротьби з потенційними загрозами перший крок полягає у визначенні та уточненні основних загроз та проблем, що можуть виникнути під час проведення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Попередні дослідження виявили основні ризики, які стикається підприємство під час здійснення експортних операцій. Шляхом розрахунку середнього значення випадків у загальній кількості здійснених поставок та встановлення їх середньої відсоткової ваги (таблиця 2.7) можна створити ієрархію загроз для економічної безпеки підприємства під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 2.7

Основні ризики при здійсненні ЗЕД та їх ранжування

Основні ризики та загрози у процесі здійснення ЗЕД	Кількість випадків	У % до загальної кількості поставок	Ваговий коефіцієнт	Ранг
Значний термін погашення дебіторської заборгованості	103	40	0,25	1
Порушення термінів поставки товарів	58	23	0,25	2
Відмова від товару або його повернення у зв’язку із невідповідністю зазначеним у контракті якісним та кількісним характеристикам	35	14	0,2	3
Порушення екологічних норм країни імпортера	35	14	0,2	3
Порушення митних правил при оформленні товарів	25	9	0,1	4

Джерело: розроблено автором.

Під час аналізу показників оборотності оборотних активів виявлено, що значення цього показника нижче безпечного рівня, що визначає його як потенційну загрозу для економічної стійкості підприємства. Із результатів емпіричного аналізу видно, що основною причиною такої ситуації є затримки у виплаті дебіторської заборгованості іноземними партнерами, що сповільнює оборотність оборотного капіталу, потребує додаткових кредитів та загалом погіршує фінансове положення підприємства, створюючи серйозну загрозу для його економічної стабільності.

Згідно із даними офіційної статистики, заборгованість іноземних партнерів перед вітчизняними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в період з 2017 по 2020 рік зросла у 1,9 рази до 120,4 млрд грн. Також варто зазначити, що у цей же період суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності було нараховано 1680 загальних та 1409 спеціальних санкцій за порушення строків платежів, що призвело до позбавлення ліцензії на здійснення зовнішньоекономічної діяльності для деяких з них. Крім того, за цей період було застосовано 376 і 1185 тимчасових санкцій щодо припинення зовнішньоекономічної діяльності.

Ці дії в основному стали результатом недосконалості вітчизняного законодавства у цій сфері та недобросовісного партнерства, що викликало використання шахрайських схем.

Для подолання цих загроз актуальним вважається укладення факторингових угод із зарубіжними фактор-компаніями. Фактор-компанія, яка, як правило, є фінансовою установою (наприклад, фінансовою компанією, підрозділом банку та ін.), проводить виплату експортеру суми, яку імпортер зобов'язаний був виплатити згідно з умовами угоди, за винятком своїх комісій. Зазвичай розмір таких комісій становить від 2% до 10%, іноді може досягати 20% (у випадках дуже ризикованих угод), проте експортер одержує кошти одразу після здійснення експортної операції. Це призводить до зменшення обсягу дебіторської заборгованості та збільшення оборотних коштів, що позитивно впливає на функціонування підприємства, ефективність його операцій та забезпечує його економічну стабільність (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8

Прогнозоване значення показників після залучення фактор-фірми

Статті	Базовий	Плановий
Оборотні активи	6705	8364
Виробничі запаси	5364	3705
Виплати фактор-компанії	0	1513
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи	1 518	0
Коефіцієнт оборотності	1,88	2,36
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,31	1,39
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,021	0,034
Коефіцієнт платоспроможності	0,26	0,35
Коефіцієнт маневреності	0,91	0,89
Коефіцієнт забезпечення боргів	0,34	0,44
Вивільнені кошти	-	1659

Джерело: розроблено автором.

Розрахунки показують, що у прогнозованому періоді використання фактор-компанії покращить показники економічної та фінансово-економічної стійкості. Хоча за прогнозами підприємство буде втрачати від 8% до 12% виручки від продажу через виплати фактор-компанії за страхові ризики, ключові індикатори фірми покращуватимуться.

Однією з проблем у зовнішньоекономічній діяльності є порушення термінів поставки товарів, часто спричинене людським фактором. Нерідко, що перевезення вантажів здійснюється через посередника, який не завжди дотримується своїх зобов'язань. Часті затримки також виникають через відсутність водіїв через їхній стан здоров'я або вихідні та святкові дні. Тому потрібно підібрати надійнішого посередника для автотранспорту. Щодо посередника, що організує залізничні перевезення, варто розглянути зміни в умовах договору, включаючи посилені санкції за недотримання умов контракту.

В число проблем та загроз зовнішньоекономічній діяльності підприємства також включається відмова від товару або його повернення через несумісність з контрактними якісними та кількісними характеристиками, порушення екологічних стандартів країни-імпортера та порушення митних правил у процесі оформлення товарів. Аналіз цих проблем та загроз показав, що їх виникнення зумовлено взаємозв'язком та, в основному, залежить від кваліфікації персоналу, відповідального за митне оформлення товарів та виконання зовнішньоекономічних операцій.

Висновки до другого розділу

Проведено загальну характеристику Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» та визначено, що основним видом діяльності підприємства є вирощування, догляд і охорона лісових насаджень. Мета діяльності підприємства полягає в поліпшенні функцій лісів, особливо рекреаційних та захисних.

В результаті проведеного аналізу з'ясовано, що діяльність «Львівського лісового господарства» зосереджена на вирощуванні високопродуктивних і стійких лісових насаджень з метою покращення їхніх рекреаційних, природоохоронних і захисних функцій. Ліси «Львівського лісгоспу» за своїм екологічним і соціально-економічним значенням належать до категорії експлуатаційних та рекреаційно-оздоровчих лісів. Вони задовольняють потреби суспільства у лісових ресурсах, виконують рекреаційні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, естетичні та виховні функції, а також мають природоохоронне, наукове та історико-культурне значення, особливо в районах поблизу великих населених пунктів.

Визначено, що ліси лісового господарства віднесені до І поясу рентної плати за заготівлю деревини основних лісових порід. Розподіл лісів за розрядами рентної плати проведено згідно з статтею 256 «Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів» чинного Податкового кодексу України. В межах аналізу проведено розподіл площ лісів за зонами та категоріями рентної плати. Лісове господарство спрямоване на планомірне розширення, ефективне використання і відновлення лісових ресурсів, підвищення якості та продуктивності лісів, охорону й збереження дикої фауни, забезпечення високоякісної деревини для національної економіки, а також посилення водорегулюючих, ґрунтозахисних та рекреаційних функцій лісів.

Встановлено важливу роль Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» в економіці району, оскільки окрім деревини підприємство має вагоме екологічне та рекреаційне значення.

Запропоновано перелік заходів щодо протидії ідентифікованим загрозам, які передбачають: залучення до зовнішньоекономічних операцій фактор-компанії, що сприятиме суттєвому зменшенню дебіторської заборгованості та збільшенню оборотних коштів, що позитивно впливає на функціонування підприємства, ефективність його операцій та забезпечує його економічну стабільність; для усунення загрози пов'язаної із «порушенням термінів поставки товарів» яка часто спричинена людським фактором пропонується

перейти до послуг надійного транспортного посередника, який візьме на себе окреслені ризики; до переліку загроз також включається «відмова від товару або його повернення через несумісність з контрактними якісними та кількісними характеристиками», «порушення екологічних стандартів країни-імпортера» та «порушення митних правил» у процесі оформлення товарів. Аналіз цих проблем та загроз показав, що їх виникнення зумовлено взаємозв'язком та, в основному, залежить від кваліфікації персоналу, відповідального пропонується відправити на курси підвищення кваліфікації та тренінги провідного спеціаліста економічного відділу для того аби розширити його компетенції щодо митного оформлення та супроводу операцій. Обґрунтовано доцільність рекомендацій щодо удосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

ВИСНОВКИ

Проведено аналіз теоретичних засад управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства та з’ясовано, що у вітчизняній науковій спільності відсутня єдність щодо тлумачення поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємства». Дослідивши різні підходи до визначення зовнішньоекономічної діяльності, сформовано узагальнене трактування цього поняття: це вид діяльності, який базується на взаємодії поміж українськими та зарубіжними економічними суб'єктами, відбувається як на території України, так і за її межами та передбачає транскордонне співробітництво.

Виокремлено перелік проблем, що не сприяють підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, а саме: не визначено чітких стратегічних курсів та механізмів реформування економічної системи в Україні для її інтеграції у світову економічну систему; питання забезпечення безпеки у сфері зовнішньоекономічної діяльності та міжнародних економічних відносин вимагає значних витрат, що може погіршити конкурентність українських підприємств на міжнародних ринках; недостатня стабільність існуючої фінансової та банківської системи; створення оптимальних умов для вільної та справедливої конкуренції між вітчизняними та зарубіжними економічними суб'єктами; збільшення показників вітчизняного виробництва.

Здійснено загальну характеристику Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» та з’ясовано, основним видом діяльності підприємства є вирощування, догляд і охорона лісових насаджень. Мета діяльності підприємства полягає в поліпшенні функцій лісів, особливо рекреаційних та захисних.

З’ясовано, що Філія «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України» має важливе значення в економіці району. Хоча деревина є одним з основних продуктів лісу, варто зазначити, що ліси виконують інші важливі функції. Чисте повітря, мальовничі локації, різноманітна флора та фауна сприяють активному відвідуванню місцевими мешканцями.

Проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність підприємства, в результаті проведеного аналізу експорту лісоматеріалів визначено їх структуру та динаміку. Зроблено висновок, що обсяги експорту продукції почали знижуватися з періоду 2020-2021 років. Основною причиною цього стала пандемія COVID-19 і загальне зменшення сукупного попиту на світовому ринку. Згодом розпочалась активна фаза війни росії проти України, відповідно, зовнішньоекономічна діяльність вітчизняних підприємств знову ж таки знижувалась в обсягах.

Встановлено, що серед реалізованої продукції підприємства, експорт становить близько 65%. У 2022 році основними партнерами підприємства були компанії з Польщі, Німеччини та Австрії, в той час як у період з 2020 по 2023 роки основними партнерами стали бізнес-структури з Польщі та Німеччини.

В результаті критичного аналізу було ідентифіковано та систематизовано ключові загрози для зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Кожен учасник інституційного середовища може створювати ризики для безпеки підприємства. У процесі проведення аналізу були визначені основні проблеми, які виникають перед підприємством у реалізації зовнішньоекономічної діяльності. в результаті систематизації результатів аналізу було сформовано складові елементи теоретичної моделі управління ризиками в ЗЕД.

В результаті розрахунку середнього значення випадків у загальній кількості здійснених поставок та встановлення їх середньої відсоткової ваги було структуровано ризики для Філії «Львівське лісове господарство ДСГП «Ліси України», створено ієрархію загроз для підприємства під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Ґрунтуючись на результатах проведеного дослідження запропоновано перелік заходів щодо протидії ідентифікованим загрозам, які передбачають: залучення до зовнішньоекономічних операцій фактор-компанії, що сприятиме суттєвому зменшенню дебіторської заборгованості та збільшенню оборотних коштів, що позитивно впливає на функціонування підприємства, ефективність його операцій та забезпечує його економічну стабільність; для усунення загрози

пов’язаної із «порушенням термінів поставки товарів» яка часто спричинена людським фактором пропонується перейти до послуг надійного транспортного посередника, який візьме на себе окреслені ризики; до переліку загроз також включається «відмова від товару або його повернення через несумісність з контрактними якісними та кількісними характеристиками», «порушення екологічних стандартів країни-імпортера» та «порушення митних правил» у процесі оформлення товарів. Аналіз цих проблем та загроз показав, що їх виникнення зумовлено взаємозв'язком та, в основному, залежить від кваліфікації персоналу, відповідального пропонується відправити на курси підвищення кваліфікації та тренінги провідного спеціаліста економічного відділу для того аби розширити його компетенції щодо митного оформлення та супроводу операцій.

Обґрунтовано доцільність рекомендацій щодо удосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства шляхом проведення проектних розрахунків, які засвідчили перспективу зростання ряду показників ефективності після впровадження пропонованих заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hnylytska L., Franchuk V., Melnyk S., Nakonechna N., Leskiv H., & Hobela V. (2022). Security-oriented model of business risk assessment. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, *4*(45), 202–210. http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4938
2. Kozachenko G. V. Enterprise economic security management conception. URL: http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/ TMot10a/Kozachenko.pdf (дата звернення 15.02.2024).
3. Анісімова О. М., Вітка Н. Є. Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності високотехнологічного підприємства : монографія. Донецьк : Ноулідж, 2011. 175 с.
4. Батанова Л. О. Фінансовий контроль у сфері державної митної справи : монографія. Чернівці : Технодрук, 2015. 153 с.
5. Верескля М. Р., Михаліцька Н. Я., Бойко О. Т. Проведення податкової амністії у світлі зарубіжного досвіду. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4136
6. Виноградський М. Д., Виноградська А. М., Шканова О. М. Управління персоналом. 2-ге видання : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2017. 502 с.
7. Вітлінський В. В., Маханець Л. Л. Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності: уавчальний посібник. Київ :КНЕУ, 2008. 432 с.
8. Вічевич А. М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності / А. М. Вічевич, О. В. Максимець. Львів: Афіна, 2014. 140 с.
9. Герасименко А. Л. Зовнішньоекономічна стратегія держави: проблема визначення. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 59. С. 535–539
10. Гобела В. В. Управління зовнішньоекономічною діяльністю & Management of Foreign Economic Activity : навчальний посібник. Львів : ЛДУВС, 2021. 244 с. http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3732

11. Гобела В. В., Дудюк В. С., Гобела В. М. Забезпечення еколого-економічної безпеки у посткризовий період. Вісник НЛТУУ. 2021. Том 31. № 5. С. 79 – 83. https://doi.org/10.36930/40310512
12. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник. Київ : ЦУЛ, 2019. 336 с.
13. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Зовнішньоекономічна діяльність – 3 : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2018. 356 с.
14. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навчальний посібник. Київ : Знання, 2016. 462 с.
15. ДП «Львівське лісове господарство». Львівське обласне управління лісового та мисливського господарства : веб-сайт.URL: https://lvivlis.gov.ua/
16. Дроздов Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2012. 172–382 с.
17. Зінчук Т., Горбачова І., Ковальчук О. та ін. Міжнародні економічні відносини та зовнішньоекономічна діяльність : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2019. 519 с.
18. Зінь Е. А. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2014. 432 с.
19. Зовнішньоекономічна діяльність Підприємства : Підручник для вузів/ за редакцією І. В. Багрової. Київ : Центр навч. л-ри, 2014. 580 с.
20. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон : колективна монографія / за ред. Козака Ю. Г. Київ : ЦУЛ, 2017. 240 с.
21. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Знання-Прес, 2012. 384 с.
22. Ключник А. В. Регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектора в умовах євроінтеграційних процесів України. *Економіка та інноваційний розвиток національного господарства*. 2013. № 4. С. 11–15.

23. Ковтун Е. О. Шляхи оптимізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. В. 6, Ч. 1. С. 172–174.
24. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Сіваченко І. Ю. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: сучасні особливості функціонування та аналізу розвитку : монографія. Одеса : Одеський національний економічний університет, 2012. 182с.
25. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, І. Ю. Сіваченко. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 792 с.
26. Кондрашихін А. Б., Присяжнюк В. К., Філіпенко Т. В. Євроінтеграційні процеси в Україні: монографія. Донецьк : ДонДУУ, 2014. 495 с.
27. Крикунова В. М. Чинники, динаміка і структура зовнішньоторговельної діяльності підприємств України. *Економічні інновації*. 2013. С. 92–101.
28. Кудлай В. Г. Особливості експортно-імпортної діяльності у зовнішньоекономічній діяльності підприємств України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 3. С.3–9.
29. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Петришин Н. Я. Соціально-економічна діагностика діяльності підприємства в умовах глобалізації: сутність, види, принципи здійснення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Логістика. 2010. № 690. С. 623–628.
30. Масловська Л. Управлінські аспекти зовнішньоекономічної діяльності України в перехідний період. *Економіка України*. № 8. 2017. С. 67–72.
31. Маталка С. М. Управління ефективністю зовнішньоекономічної діяльності підприємств : монографія. Луганськ : Ноулідж. 2011. с. 210.
32. Методологія формування транспортно-митної інфраструктури в Україні : монографія / За ред. А. М. Пасічника. Дніпропетровськ : УМСФ, 2016. 168 с.

33. Міжнародна макроекономіка : навчальний посібник / За ред. Козака Ю.Г., Пахомова Ю.М., Логвінової Н.С. Київ : ЦУЛ, 2012. 340 с.
34. Міжнародна торгівля : підручник / За ред. Ю.Г. Козака. Київ-Катовіце-Краків : ЦУЛ, 2015. 272 с.
35. Непомняща Т. С. Стимулювання експортної діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №2. С. 146–154.
36. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 року № 959-XII, зі змінами і доповненнями – www.rada.gov.ua
37. Рум'янцев А.П., Рум'янцева Н.С. Зовнішньоекономічна діяльність : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2014. 377 с.
38. Трифонова О. В., Швець В. Я. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Професіонал, 2015. 152 с.
39. Тюріна Н., Карвацька Н. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2019. 408 с.
40. Чурсіна Л. А., Вербицький О. М., Калінський С. О. Товарознавство та експертиза в митній справі : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2013. 200 с.
41. Шкурупій О. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2012. 304 с.